ANY VII-NÚM. 344 BARCELONA, 13 DE SETEMBRE, 1906

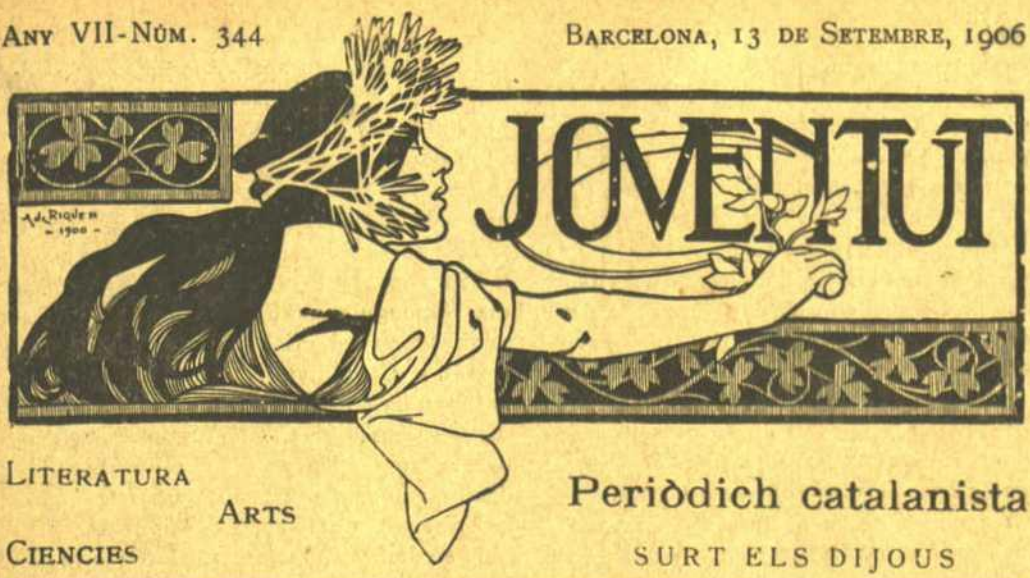

LITERATURA
ARTS
CIENCIES

Periòdich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:
Plaça del Teatre, 6, entresol.

NÚMERO CORRENT . . . . . 10 CÈNTIMS
» ATRASSAT . . . . . 20 »

SUMARI:

La Escola de Mestres, per Antón Busquets y Punset.— El segón congrès d'Esperanto, per F. Pujulà y Vallès. — Pàgines festives: Incompatibilitat de caràcters, per Alexandre Font. — Carta oberta endreçada a n'el «glosador» de «La Veu de Catalunya»: Xènius, per Xenia. — De teatre català (continuació), per Emili Tintorer. — Notes bibliogràfiques, per R. Miquel y Planas. — Esperanta fako; Gramàtica Catalana-Esperanto (continuació), per F. Pujulà y Vallès. — Per recort d'en Vilanova. — Noves.

LA ESCOLA DE MESTRES

Està en vies d'obrirse pera'l proxim curs la *Escola de Mestres*, com si diguessim la *Normal Catalana*, una institució en tots conceptes meritissima, y que ve a sembrar una llevor quin fruyt cullitarèm a no tardar si s'encamina bé la tasca de conreu La trascendencia de l'obra no cal pas escatirla: es de bon veure.

Quàntes vegades meditant sobre'l desgavell d'Espanya hem trobat que la causa més poderosa d'aytal desgavell es la deixadesa en que's té al Magisteri, aquest apostolat que arreu se venera perque es el que fent bons homes ajuda a constituhir fortes nacions. No més cal veure còm el poble més comerciant del món, y per tant el més positivista en el sentit en que's comprèn aqueixa paraula, dóna una importancia capital a la ensenyança destinanthi sumes fauloses que després tornen multiplicades els qui se'n han aprofitat: els concorrents a les escoles d'ahont n'han eixit instruhits y educats d'una manera tan perfeta que són l'admiració del món. En el nostre país ha crestallisat tant la idea de que la ensenyança es cosa secundaria, que fins en poblacions importants y ben aprop de capitals ahont la vida, el trevall, el moviment, en una paraula, les fan avençar considerablement, se pot escoltar a cada pas còm se denigra la instrucció y la educació; sortint de boca de pares frases que fan indignar als qui considerèm la escola com el fonament de l'avenç social en tots els ordres. Jo he sobtat converses que m'han regirat tot, avergonyintme a l'ensemps.

— Quin noy més grandet tens ja!

— Si, mira: aviat me passarà al devant.

— Ja ho pots ben dir, ja. Oh! y dèu anar avençat a la escola; fa cara d'espavilat.

— No me'n parlis! Ara'l treuré perque, noy, cal anar per lo positiu. Si el poso a la fàbrica'm portarà bon jornal. Altrament la lletra de poch li serviria. —

Per altre estil també n'he sobtades de converses. La que per mostra't poso, llegidor, te donarà idea clara de l'estat de coses. Es entre un pare y un mestre:

— Senyor mestre: aquest xicot no m'aprèn gota. Té tretze anys, ne fa sis que va a estudi, y ahir li vaig fer treure un compte de

fruyta venguda y no me'l sapigué encertar. Jo de cap, sens haver anat a la escola, el vaig esbrinar. Això, vaja, no pot anar de cap manera. Vegi si me l'apreta una mica; per altra part no es gota tonto, vegi!

— Y què ha d'ésser tonto, sant cristià! Deixim a mi que ja sé'l que faig. ¿Y li sembla bé que'l seu fill sàpiga més que vostè? Home: això de cap manera. El noy sempre ha d'estar sota de vostè; y encara més ab els estorlichs que avuy corren, com hi ha món.

— Potser que tinga rahó, vegi!

— Es clar, home. Miri que ab tants anys com porto d'arrocegarme per les escoles me vaga d'estar al intringulis de les coses. —

Y aquell pobre home queda convençut de que'l senyor mestre del seu poble es tot un sabi.

Digueume, donchs, si es convenient una regeneració en aquest ordre. Mirèu bé d'ahónt parteix el mal. De dos punts trascendentals: del poble y del meteix mestre. Donchs, es clar que cal remeyar abdós components, y primer que tot al mestre, puig a n'ell es deguda la ignorancia del poble, però no n'es culpable perque ja'ls governs l'han fet a n'ell deficient. Primerament li han donat la carrera esguerrada, apuntantli materies que may més podrà dominar, puig un cop ha tingut el titul y una plaça, li han assignat un sòu mesquí qui no li abasta pera viure, y per això un cop al poble, el veyèm fent de mercader, escatint preus al durli els noys; fent que aquell meteix neguit qui li ocasiona la lluyta per la existencia no li donga l'humor necessari pera consagrarse dignament a l'apostolat, exercint de rutina, sense la fe, sense l'entusiasme, sense la vocació, coses necessaries en el mestre pera portar a bon fi son comès.

Contra aquest horroròs estat de coses s'ha clamat y's clama continuament, però en debades, ja es sapigut. El moviment catalanista qui ja no es una lluyta pera l'assoliment de certs privilegis, ni la renaixença d'una morta viva, ni la glorificació d'un ideal determinat, ni la exaltació d'un esperit qui ha d'esdevenir revoltós en contra certes injusticies; sinó qu'es una creuada nacional, ja se'n ha preocupat y ocupat del Magisteri, considerantlo com la font d'ahont traure l'element pera fer assolible en pes l'objectiu de la gran creuada redemptora y per això'l veyèm en son començ establir escoles ahont educar e instruhir als homes de demà a la catalana; però s'ha comprès, més tart, que lo que primer cal es fer mestres dignes a fi de que, com nirvis d'aquest cos d'ànima vibrant, s'escampin per tots els recons y llogarets y ingectin la sang nova per arreu, a fi de que a son dia responguin alhora tots els sers de catalana terra al crit de *surge et ambula*, aviant a Catalunya pel camí dels pobles forts y dignes. A n'això va la *Escola de Mestres*, la *Normal Catalana;* com a fins idèntichs, però no de tant general resultat productiu, van els *Estudis universitaris catalans*, la *Universitat Catalana*, que diguessim, basada en humils fonaments, però que va pujant enfortintse poderosament pera fer cara a tot vent contrari. Els iniciadors de tan meritoria obra comprengueren que gastar els humils elements, les reduhides energies en fer el tot, fóra cosa temeraria, contraproduhent y de resultats poch viables; per tant valia més anar a parts, y, tart o d'hora produhir el conjunt que ara va modelantse. Aytal ha de fer la *Escola de Mestres:* pas a pas y no a grans gambades, per mor de no haver de desfer camí, perdent temps preuat y energies profitoses, ha de conquerir terrer ferm y a poch a poch assegurar la institució quina tasca tan meritoria es.

Dels seus fundadors podèm esperarne molt. Anys ha que coneixèm a n'en Joyé y a n'en Bardina. No són nou arribats al camp d'acció nacionalista: temps fa que breguen hardits sempre en el meteix sentit. Han covat la idea; han madurat el fruyt: han treta nova llevor, y ara, sortint de les ombres, van a fer la nova sembra. ¿Quin resultat donarà? Es problemàtich, si; però per això meteix els aconcellèm que no li aventurin tota la llevor nova als solchs oberts ara de cop; que s'en quedin de reserva per'anar aumentant, puig ja es sapigut que la terra es estragada y, per tant, cal anarla adobant de mica en mica; per això dich que fóra temerari abocarhi tota la llevor.

Es tant el respecte que'ns mereix l'obra, que tot ens fa témer, y... Deu ens en guart d'un fracaç! ¿A què venen aquests temors, aquestes angunies? Estèm intranquils, cal confessarho. No som intrusos en la tasca pedagògica. Fan una pila d'anys que'ns ocupen

y preocupen aytals quefers y'ns creyèm ab drets pera dirhi la nostra; ademés: dels entusiastes organisadors reberem participació de l'obra qu'està a punt de realisarse; coneixèm els punts capdals en que l'apoyen; entreveyèm els resultats, y per això no'ns cansarèm de recomanàrloshi prudencia. No embesteixin de dret y a l'aventura; cal obrir camí, y això no's fa com se vulla.

Ara no's crega'l llegidor que intentèm refredar els entusiasmes dels capdevanters de la *Escola de Mestres*. No es aquest fi el que'ns fa pendre la ploma. L'encoratjament per la nostra part no ha de faltàrloshi may, y cada grau d'avenç que's noti en l'obra, el remarcarèm pera que serveixi d'exemple als adormits, als impassibles.

¿Cal, ara, que copièm aqui els fins que animen als bons amichs de la *Escola de Mestres?* No n'hi ha necessitat. Tot Catalunya'ls coneix, perque'ls ha escampats la prempsa, y van responent honorables patricis, entitats y particulars, secundant el principal element en que ha d'assentarse la *Normal Catalana*.

Molts amichs nostres recordaràn l'entusiasme que regnava quan per allà'l 1901 tractavem de fundar la *Colonia Escolar*, en un fondal de Guilleria. Tot estava a punt el capital esplèndit; el plan traçat, quan morí, per malaventura del projecte, l'ànima d'ell. Per nosaltres, la *Escola de Mestres* ve a ésser lo meteix, y'ns apenaria si qualque contratemps torbés la gran iniciativa.

Dintre'l Magisteri oficial català's trevalla, també, pera sanejar l'atmósfera, y dèu tenirse en compte això. A Girona's fan esforços poderosos, colossals; cal solsament veure la tasca de l'incansable Dalmau y Carles; y si es qüestió de sumar energies, també trobariem per reconets d'aquella provincia homes com en Bosch y Gusi, de Tortellà, per no citarne d'altres, qui poden aydar. Y si a la nova gent anèm, també dintre'l Magisteri oficial, y al dintell del meteix, trobariem a n'en Llorens Jou, a n'en Felip Soler, a n'en Lluis Torras, a n'en Sans y Quintana, preparantse pera entrar hardits a la creuada, seguits de companys tan destres com en Joan Delclòs, Llorena, Montúa... y altres y altres. Això proba que no anèm sols. Per la meteixa rahó cal pensar en anarles acoblant tantes energies. Posemshi tots a la tasca de refer la nostra personalitat. La generació d'avuy no està pas preparada pera gosar de lo que li pertoca de dret. Si el sol de l'autonomia brillés ara de moment, cegaria a molts ulls. Donchs, graduhemla aytal claror y per aytal fer cal posarhi l'ànima; y entenguis que no portant a cap aquesta obra trascendental de educació y d'instrucció fóra endebades tota probatura. Això es ben sapigut; per lo meteix, cal que surti perfeta en tot. Ja'n parlarèm altre dia, mentrestant rebin els hardits iniciadors nostra adhessió y que'ns perdonin si l'himne no es de complerta alabança o va matisat de notes fosques. El gran amor que sentim per l'obra'ns fa estar temerosos.

ANTON BUSQUETS Y PUNSET

EL SEGÓN CONGRÉS D'ESPERANTO

Desde París.

Me deya l'altre dia l'estimable y bon amich Lleó Zamenhof, germà de l'inventor de l'Esperanto y com aquest doctor en medicina, en el banquet que *La Revue* va oferirnos als colaboradors d'ella y als directors de periòdichs esperantistes: Hi ha un home en aquest Congrés, en el qui, sols els qui ho saben han fixat l'atenció, qui mereix bona part dels aplausos que aquests dies ressonen arreu.

Va ésser sols a titul confidencial que'l nom d'aquesta persona'm fou comunicat; no seré pas jo qui cometrà la indiscreció d'ofendre la modestia del sabi de qui's tracta ni de mancar a la confiança de l'amich. Però'l fet ab que tal home ha probat son amor a la llengua internacional, si que'l diré. Es ben senzill: la entrega de vuytcents mil franchs, una fortuna, pera contribuhir als gastos que ha ocasionat el segón congrés d'Esperanto. La quantitat y el temps d'egoisme que atravessèm són suficients per admirar. L'admiració creix quan se contempla al donador, qui, si a sa fortuna hi junta'l titul d'ésser un dels homes sabis de la França, a abdues qualitats hi afegeix la d'una modestia y senzillesa sense límits, sols comparable a la del doctor Zamenhof. Sembla com si en la capdevantera d'aquest moviment encaminat a aproximar les races s'hagin donat cita'ls bons y els

senzills. Jo no parlaré pera fer el retrat complert d'aquell home, de sa desgracia física ocorreguda no fa molt; això potser seria ja dir son nom.

No serán pochs els qui s'admiraràn de saber que una tan gran quantitat hagi sigut necessaria pera verificar un congrés: però res més fàcil de compendre. Cal solsament calcular la quantitat d'impresos editats y repartits; cal solsament tenir present que durant tot l'any passat ha funcionat un comité encarregat de la organisació d'aquell, que les sessions han tingut sempre lloch en locals carissims, que'l comité funcionarà durant tot l'any vinent pera portar a terme les decissions del Congrés y pera la edició dels impresos necessaris, y que la carta de Congressista costava sols dèu y cinch franchs: això es el preu del passatge pera'l vapor que'ns portà a fer la excursió a travers del llach Léman. Verament, hi han coses que s'han de veure de la vora pera compèndreles. Lo que si es fàcil de compendre, es que sols aixi, ab grans entusiasmes, ab grans convicciones y ab una gran dosis d'amor sens esperar cap recompensa, les causes nobles triomfen en les èpoques de miseries d'esperit y petiteses de mires.

Y aquest entusiasme no té lloch solsament aqui, a la França; en tots els recons del món hi han homes trevalladors, enamorats de la idea, que ho abandonen tot pera propagarla, que ho donen tot per ella y que fan milers de kilòmetres de cami sols per'acudir al lloch de cita a estrènyer la mà dels correligionaris. A Anglaterra'l moviment es més seriós de lo que puga imaginarse; no es tan sorollós com a França, però es més profond: la Cambra de Comerç accepta l'Esperanto com un dels dos idiomes quin coneixement s'ha de demostrar en els exàmens; un dels ministres del rey Eduart ne parla ab elogi en un dels més importants actes politichs, y l'any que ve serà Cambridge, ab sa Universitat, ab son claustre de sabis, el qui rebrà als Esperantistes, com aquest any ha estat Ginebra, hostal de la llibertat y de les idees nobles...

De tots els paisos, els esperantistes acudeixen a Ginebra per separat, individualment. Els anglesos, seguint sa costúm, viatgen a colles y com que tenien que passar per Paris, y Paris es el centre director del moviment ahont convergeixen tots els esforços, son pas per aquesta capital no podia passar desapercebut, y fou objecte d'una festa. L'arribada dels anglesos a París fou entusiasta. Era la tarda d'un dissabte y a aquelles hores la *Gare du Nord* vessava de gent, els boulevards que hi condueixen semblaven negats per les onades dels trevalladors y empleats qui havent acabat la feyna acudien a la estació pera pendre'ls trens de *ceinture*. Tots els esperantistes de Paris eren al gran moll d'arribada; allí s'hi podien veure senyores elegantissimes enrahonant ab obrers qui acabaven de deixar la feyna, estudiants y empleats, les més diverses classes socials y fins les més diverses nacionalitats, acoblats tots ab la idea de fer una rebuda carinyosa als germans de l'altra banda de l'estret. A dalt de bastons y de paraygües hi flamegen els afixos esperantistes. En tota la estació no se sent parlar d'altra cosa que de l'idioma internacional y del proxim Congrés. Un detall curiós: per entre mitj dels grupos passen tres soldats ab bicicletes; acaben de baixar d'un dels molts trens que arriben cada minut, y, rihent, s'encaren ab ab un dels nostres grupos dihèntloshi: «Sembla que presumiu molt perque parlèu l'Esperanto! També'l sabèm parlar nosaltres.» Y en efecte, els tres soldats en correcte Esperanto, en mitj de nostres aplaudiments, ens fan una especie de conferencia explicantnos que a Rouen tota la guarnició'l parla y se l'ensenyen els uns als altres, dedicant els moments perduts al seu estudi.

Quan el tren que ve de Boulogne entra en agulles, ressona un aplaudiment estrepitós. Després els vagons comencen a vomitar gent sobre'l moll. Els anglesos tenen fama de malcarats y no se la mereixen. El qui menys porta una estrella verda d'a pam, feta de paper, sobre'l barret; altres porten tot l'equipatge fet una constelació. Tots riuen y canten y efusivament ens abracèm els uns ab els altres. Els corresponsals dels grans periódichs anglesos no perden el temps y van prenent notes y franquejant cartes que remeten a la Posta a corre-cuyta. El coronel Pollen, comença a riure, ab aquella rialla silenciosa que vos fa riure y vos encomana l'alegria encara que no volguèu, y qu'ell no

abandonarà durant tot el Congrés. Miss Laurens, periodista y secretaria de la Societat Anglesa, a Londres, va de l'un cantó a l'altre infatigable, y també durant tot el Congrés seguirà anant y venint, la cartera y el llapiç a la mà y el barret brandant sobre son cap. Al vespre, ella, soparà ab nosaltres sense deixarnos pendre basa en la conversa...

No tots els que arriben tornarán. Mr. Lloyd, un dels excursionistes, no atravessarà més el Canal. Ha sigut la nota trista del Congrés. Portat per son amor a les ascensions, ell plantarà'l pabelló britànich en el fons de les aygües del Rhone, ahont s'hi estimbarà desde les roques que li fan de marge. A hores d'ara, les autoritats de Suissa y amichs intims d'ell, encara'l cerquen per tot el curs del riu inútilment. Qui afirma que son cadavre ja ha passat per Marsella; qui diu que'l riu no l'ha pas engolit, sinó que encara viu y roda per les montanyes, perdut, afollat per una insolació, desmemoriat de son nom y de son camí. Mr. Lloyd era un esperantista, autor d'una obra de propaganda ben interessant. La perdua ha estat ben sensible pera nostra causa.

La majoria dels anglesos arribats, són esperantistes de fa un o dos mesos, y es la primera vegada que, enrahonant ab nosaltres, ho fan ab esperantistes estrangers. Cal que remarqui aqui que'l mot estranger *fremdulo* no s'usa entre nosaltres; preferim usar el de *alilandulo*, que vol dir simplement: individuu d'un altre país. L'alegria d'aquells al veure que's fan compendre de nosaltres, es indescriptible. La dificultat pera expressarse es gran a causa de la manca d'habitut que'ls hi obliga a pensar una per una les paraules de les frases. Cosa curiosa: al acabar el Congrés tots parlen correctament com en son propri idioma. Cinch dies els hi han sigut suficients per'agafar lo que podriem dirne la estropada, qu'es lo que tant costa en els idiomes naturals.

Els immensos cotxes que serveixen a Paris pera'ls excursionistes, esperen al carrer. Els anglesos els omplen, y ens dirigim tots cap al barri llati. Aquest, durant la nit, adquireix un aspecte especial. Els anglesos caracteristichs, ab sos trajos y accessoris omplen els restaurants y els cafès. Com la majoria no saben el francès, els hi fem d'intèrprete, y l'admiració dels qui ens escolten es gran.

He enrahonat ab una angleseta qui fa'l viatge tota sola y fa tres dies qu'estudia l'Esperanto. Porta'l diccionari a la mà y l'obre a cada pas. Hem parlat de les costums del seu poble y d'art. Ens hem entès absolutament de tot, això si, molt lentament; emperò desafiém a qu'en igualtat de circumstancies se faci altre tant usant un idioma natural.

A les déu de la nit, en el café de l'Univers, hi té lloch una reunió. En ella les simpaties individuals van desenrotllantse y comencen a ferse les amistats que ja no's desfaràn durant tot el Congrés y potser may més. A la fi, obehint als prechs generals, un català, el qui firma, fa l'avenç d'un dels monòlegs escrits expressament pera'l Congrés. El senyor Horaci Huet, vispresident del grupo de Paris, desempenya'l paper d'apuntador maravellosament. Com que jo sóch son apuntador en altre monòleg, procurém servirnos bé l'un a l'altre per por de la revenja, revenja que fóra crudel car abdós tenim una memoria desastrosa.

Al dia següent, diumenge, un *lunch* es servit a la *Centra Oficejo* en honor dels anglesos. El xampany remulla'ls discursos dels senyors Huet y president de la Societat Anglesa, discursos en els quins abdós pobles, el francès y l'anglès se cambien les frases més carinyoses. Y es a corre-cuyta que agafant les maletes que ja tenim preparades, ens despedim dels anglesos, qui no sortiràn fins al dia següent al demati, y ens dirigim a la *Gare de Lyon* pera pendre'l ràpit de la Suissa que'ns espera ab sos vagons reservats especialment pera nosaltres. El *contrôleur* del tren, a l'obrirnos els corredors, ens saluda dihent *Vivu Esperanto!* Es lo únich que sab dir en la llengua internacional, emperò, qué diable! no es pas poca cosa.

F. PUJULÀ Y VALLÉS

PÁGINES FESTIVES

INCOMPATIBILITAT DE CARACTERS

(MONÒLEG)

La escena representa... lo que li vinga millor a l'empressari del teatre. Lo meteix té una sala ab arcoba, com un jardí, com una montanya..., en això no sóch exigent.

Al alçarse la cortina apareix en escena don Severi Setpenes, el qui, ab posat d'home que alguna greu preocupació atormenta, se dirigeix al públich en la següent forma:

—Cavallers y *cavalleras*... dispensin, volia dir senyores; els he convocat a n'aquest teatre ab el sol objecte de poder expansionarme ab vostès un ratet, contàntloshi les meves penes y les meves trifulques, que si continuessin com fins avuy tancades aquí dintre *(Senyala'l pit.)* acabarien per rocegarme les entranyes, me farien perdre les poques carns que'm queden y vaja, en una paraula: me donarien coça.

Necessito alleugerirme d'aquest pes! Vostès ja semblen persones series y estich més que segur de que puch obrilshi el meu pit.

Jo sóch casat, senyors, y sóch casat ab una dòna quin caràcter es diametralment oposat al meu. Un servidor es en extrém nirviós, ella no coneix altres nirvis que'ls del tall de conill que's tira a l'olla; jo sóch actiu fins ab excés, ella més calmosa que la tortuga; jo pessimista, ella al revés: tot ho veu de color de rosa; jo no puch veure fer mal a un mosquit, ella quan se tracta de matar un pollastre, usurpa aqueixa atribució a la criada tan sols per pur *sport*. Això en quant al moral, en lo que toca al fisich dech dirloshi que aixi com jo semblo, per lo flach, un aprofitament d'home, la dòna té tanta abundancia de carns que quan se posa a la finestra deixa l'habitació a les fosques.

Som diferents en tot!

Y ara vostès me preguntaràn: «¿Y donchs, per què t'hi casaves?» A lo que jo contesto: «Perque l'home enamorat es cech d'enteniment.»

Cada dia tenim rahons per lo meteix: perque no'ns avenim.

Sens anar més lluny, ahir me va fer passar unes hores d'angunia! Calculin que aixi que arribo a casa a l'hora de dinar me trobo ab que la dòna havia sortit ab la nena y encara no havien tornat.

—¿Que fa molt que han anat a passeig?—vaig preguntar a la criada.

—Si, senyor, ja ho crech, devien ésser les dèu.

—¿Y la senyora no ha dit a quina hora tornarien?

—Ha dit per allà a les dotze.

—Qu'es estrany! ja es la una tocada...—

Si haig de dilshi la veritat, com que conech a la dòna y sé la calma que gasta per tot dia, no'm va semblar el cas del tot extraordinari; però, fillets de Deu, toca un quart de dues, ne toquen dos y començo a sentir ja uns formigons que m'anaven pujant pel cul de la cadira ahont m'havia sentat. Al tocar els tres quarts no vaig poder aguantar més y vàreig inaugurar una tanda d'excursions del balcó a la porta de la escala, sempre ab el rellotge a la mà y l'angunia al cor.

Cada vegada que sentia pujar a algú tenia una esperança seguida d'una decepció. Quin martiri! Ja veya a la nena aixafada per un tramvia, a la dòna ab un *síncopa de pronóstico rasarvado* y al públich devant de la farmacia comentant l'accident. En mon cervell hi ballaven en infernal barreja venes, àrnica, crosses, sublimat corrosiu... en fi: tots els materials de *remendo* humà.

A l'ultim, no podent resistir més agafo'l barret y escales avall «¿Què fas ara?», vaig dirme a l'ésser al carrer. Vàreig reflexionar un instant, y cap a Cà la Ciutat falta gent, a preguntar si tenien el *parte* d'alguna desgracia. Com que a la Casa Gran hi havia noticia de diferentes desgracies ocorregudes en varis districtes, ne vaig sortir com un foll disposat a recórrer totes les cases de socors. Per cert qu'en la de Llotja'm varen donar un susto com una casa.

—Aquest demati a les onze s'ha curat una fractura a una senyora.

—¿Còm es aqueixa senyora?

—Es bastant grossa y anava acompanyada d'una nena.

—*Adiós*, Madrid,—vaig exclamar deixantme caure sobre la llitera—ja tinch a la dòna averiada! ¿Y ahònt es ara?

—Crech que l'han portada a l'Hospital. Pobra dòna! feya llàstima de debò; tot era dir: «Ay el meu marit, quina angunia tindrà!»

—¿N'està ben segur de que passava ansia pel marit?

—Era lo que més la preocupava.

—Sent aixi estich complertament tranquil. La meva dòna no'n passa may per ningú y menos per mi.—

Vaig visitar tots els dispensaris y fins l'Hospital de la Santa Creu, en una paraula: vàreig recórrer la Ceca y la Meca.

No recordant ja cap més *apariador* de persones, me vaig dirigir a casa altre cop, ab la esperança de trobarles allà.

La escala la vaig pujar de quatre en quatre, ab el barret a la mà y rajantme la suhor fins per les soles de les sabates. Truco a la porta del pis y a l'obrirme la criada,

—¿Que han vingut?—li pregunto esverat.

—Si, senyor, al cap de poch rato d'ésser vostè fòra.

—Ay, gracies a Deu!—

Y entro al pis, començo a recórrer totes les habitacions y totes elles les trobo desertes. Crido a la *raspa*, que's presenta devant meu ab la boca plena.

—¿No deyes que havien vingut?

—Si, senyor.

—¿Y ahònt s'han ficades que no les trobo?

—Oh, han marxat desseguida.

—¿Cap a quin *puesto* ?

—Què sé jo! me penso que l'un a repartir carbó y l'altre a recullir escombraries.

—¿Què redimontri dius? ¿de qui parles?

—¿No'm preguntava si havien vingut el carboner y l'escombriayre? Li torno a dir que si, senyor, pochs moments després d'haver sortit vostè

—Mala riuada se t'emporti! De la dòna y de la noya es de qui't parlo!

—No, senyor, no han vingut encara.

—*Encara*, y són les tres tocades! Me'n entorno.

—¿Ahònt va, senyoret?

—No ho sé! a l'infern!—

Y agafant el barret me'n vaig escales avall com si's calés foch al pis, quan a l'ésser devant de la porteria'm topo ab la dòna y la noya qui entraven tranquilament a casa.

—¿D'ahònt veniu? ¿què ha passat?—faig jo al veure a la costella que'm mirava ab ulls extranyats.

—Ay, ay, ¿d'ahònt vols que vinguèm? De fer algunes compres.

—¿Ja sabs quina hora es?

—Dèu ésser a la vora de mitjdia.

—Quina flema tens més envejable! ¿A la vora de mitjdia? Un quart de quatre de la tarda, es!

—Mira, noy, no sé què dirte; se'm dèu haver parat el rellotge.

—Quines angunies de ferme passar! no tens perdó!

—Tu si que aviat t'amohines. Ja t'ho podies pensar que devia ésser alguna cosa aixi.

—Sembla mentida! me'n vaig, no't puch sentir.

—Y ara! puja, home, que dinarèm.

—¿Y't creus que tinch gana? Puja tu y afàrtat per mi.—

Y tot dihent això surto de la entrada, deixant a la dòna rondinant a la escala.

Vaig passarme quatre hores recorrent els carrers sense rumbo fixo, y quan a la cayguda de la tarda, mort de cansament y esperonat per les pessigolles que començaya a sentir al ventrell, vaig anar a casa (calculin a quin punt he arribat!), vaig tenir de demanar perdó a la dòna perque'm dongués sopar.

—¿Què significa això?—va començar—¿quina bojeria t'ha agafat avuy? Plantarme a la entrada y anarten com un esperitat, cridant y ab el barret al clatell. No sóch tonta, Severi, no sóch tonta; això es que dèus tenir alguna cosa que't fa distreure de la familia.

—Dòna, per l'amor de Deu, que això es ofendrem.

—Encara que aixi no sia. Has fet molt mal d'anarten d'aquella manera; la portera de segur que se'n ha enterat y a hores d'ara la escala ja'n dèu anar plena. D'aquesta feta me'n recordaré tots els dies de la meva vida!

—Bé, dòna... no ho faré més.—

Y vaig afegir mirantla ab cert rezel:

—Escolta...¿que...que no podriem sopar?—

Y la dòna, després de donar ordre a la criada de portar les mongetes, deya entre dents, mentres me dirigia mirades carregades ab nitrobenzina: —Sóch massa bona, sóch massa bona.—

Senyors! ¿no hi ha ningú de vostès, de temperament catxaçut y que sàpiga jugar la vara, que acceptés un regalo que li faria ab molt gust?—*Teló ràpit.*

ALEXANDRE FONT

CARTA OBERTA ENDREÇADA A N'EL *GLOSADOR* DE *LA VEU DE CATALUNYA:* XENIUS

Amich Xènius (donchs que *amich* vos deixèu dir fins per aquells qui — com jo — may han vist vostra figura y saben que — per vos — llur existencia no comptava entre les sabudes), amich Xènius: volgueume perdonar. Veusaqui que al llegir *La Veu* d'ahir m'heu tret — ab la vostra *Glosa* — la por de cop y volta: una insana por que de vos jo tenia. Y m'heu fet saber que podia *aller de l'avant*, com diuen els normands de mar, car el Glosador, gentilment, benèvolment, sab y vol atendre a n'els Glosòfils, y resolt llurs dubtes.

Sòch *glosòfil* també, — a la meva manera, — amich Xènius; y tant me plau la vostra tasca que no m'he abonat encara al *Poble Català* — tot y teninthi devocions y simpaties — per por (altra por!) de que'l temps que ja'm ve molt justet per la vida meva, no m'arribés per tot, y que, alguna nit, no'm deixés dormir la pena de no haver assaborit la feyna diaria dels meus ignots amichs: Xènius,—Pol,—Rodamòn, etc., etc.

De manera que jo, per culpa vostra, — indirecta, — el *Poble Català*'l compro a la menuda, en el tramvia, y allí el llegeixo, si faig un trajecte llarch. En cambi les vostres *Gloses* les gusto a casa, a l'hora del repòs, quan han posat la cadena derrera de la porta, y les feyneres han enllestit tot soroll de vaixella y argenteria.

Aleshores, en pau, m'abstrech ab vós, Glosador amable, y molt sovint — no sempre...—(ja veyèu, ¿eh? lo qu'es l'agafar massa franquesa!) *molt sovint* els vostres Arbitrarismes, Imperialismes y *Exquisitismes*, me delitegen tant com els petits, extranys y grandiloqüents lieders noruegs — v. gr.: Grieg — que no's comprenen sovint *sur le coup*, com qualque exotisme barbre, y després, ens diuen tantes coses profondes y bellament lluminoses.

Y no'n fa poch de temps que jo volia empèndrel al cult y refinat *Glosador* y demanarli son parer respecte d'alguns punts força d'atendre, en bé de nostra santa Mare Catalunya! Y no m'atrevia — encara — a entrar en vostres tasques; y ha calgut que'l simpàtich Glosòfil al qui devèm les actuals *Gloses*, me fes veure que, trucant, s'obria la porta de vostra atenció.

Comencèu a trobarme pesada, ¿no? Mes... en perdent la por... y les dònes, quan han pres arrencada... En fi, perdoneume y volguèu estar encara una estona per mi.

Grans mercès.

Segueixo:

Vostres *Gloses* ens han parlat sovint de la dòna, pero sobre tot de la dòna hermosa: *de la Catalana hermosa*. En tot d'acort, — sempre, — amich Xènius, plaume celebrar vostre bon gust, y remerciarvos de vostre gentil interès. Y tant més *desinteresada* hauria de semblarvos ma reconeixença, que si'm coneguessiho compendriau que hi ha lletges que no coneixen la enveja... (potser perque creuen en la lley de les Compensacions).

Y arribo — *¿tarde y con daño?* — al meu propòsit. Vinch, *Glosador* galant y sincer, a demanarvos: ¿què'n pensèu de la dòna Catalana baix el punt de vista de la Inteligencia — de la Percepció, — de la Cultura, de la Utilitat social?

D'un quant tempsençà, en nostra gran urb, paradis de modistes, guanteres y venedores de clavells verts y de «*Boston-Walzer*» de tots colors, les faldilles tenen cruixements de timideses artistiques, y ara's parla en mitjos tons — com ab por — (la eterna por!) d'incipients tendencies feministes que un poeta llorejat vol habillar d'or y grana. Ara bé.

¿Quin es vostre parer sobre aquests *Evolucionismes?* Còm, a vostre clarivident entendre, ha de *ferse* la dòna Catalana d'avuy, per l'Utilitarisme de demà, l'Utilitarisme patri *bien entendu!...?*

¿Li concediu l'Arbitrarisme a n'Ella?

¿Creyèu en la dòna Catalana fòra de la llar?

¿Quines reformes progressistes, en la Societat Catalana creyèu la dòna — id.—capaç de fer, donats els elements ab què ha comptat fins ara (y fins podèm dir *que compta*, en l'actualitat, encara...)?

¿Creyèu que *pot arribar* a la Fe de la dòna Catalana l'Intelectualisme modern tal com el sentiu?

(Una petita *pseudo-digressió* aclaridora. *Pardon:* res trobo més repulsiu, tant contra Natura com la dòna mascle: l'*hommesse.*)

Aquí ahont les poques dònes artistes tenen més por que jo — encara — de tot. *Aquí* ahont les dònes que pinten no s'atrevirien a donarnos un nu, franch y lluminós, y en cambi ens atapaeixen de peonies y natures mortes les exposicions d'Art.

(Y no vull esmentar aqui més que na Lluisa Vidal, la simpàtica artista catalana qual inteligencia ha tingut d'anar a esclatar — com tantes d'altres — en llunyanes terres més hospitalaries y més generoses pels artistes que nostra Catalunya, ben rica y plena, per més que cantin lo contrari nostres patriotes.)

Aquí ahont les dònes qui escriuen — alguna d'elles certament millor y ab altres hardides volades que més de quatre mestres en Gay Saber y que algùn *gran* novelista — català de testa grisa ab traduccions y tot... *Aquí*, donchs, ahont dites dònes pera *poder* escriure les veritats de la vida vera, tenen d'amagar llur valenta y admirable personalitat sota una vergonyanta firma masculina...

Aquí... ¿què *pot*, què *dèu* fer la dòna?

Amich Xènius: molta tela vinch de tallarvos... Perdonèu.

Un poch de llum s. v. p. sobre aquestes fosquetats qui tanta trascendencia tenen — crech jo — per la Catalunya de l'Avenir!

Amable Glosador, vos ho agrahiràn, no tan sols les Catalanes, — hermoses o no hermoses, — sinó que també tots aquells fervents parroquians nostres, y més que ningù aquesta impertinent amiga, la desconeguda y curiosa

XENIA

7 setembre 1906

DE TEATRE CATALÁ

(Continuació)

Res més podèm apuntar en l'actiu d'en Graner. Ell volgué asumir la direcció suprema de tot y li mancaven les qualitats més elementals. Prescindim de la part econòmica o administrativa que desconeixia en absolut, y qu'en un teatre es d'una complicació tal que sols els homes que *no han fet altra cosa* durant tota sa vida'n coneixen regularment el mecanisme. N'hi ha tants de forats en un teatre y els diners s'hi fan tan fàcilment fonedissos!... En fi, — puig no ve a tom especificarho, — pot ben afirmarse sense necessitat de probarho que una de les causes del desastre d'en Graner se dèu al seu desconeixement absolut de lo que econòmicament representa un teatre. Mes això, poch ens interessa.

Lo més grave es que si econòmicament no hi entenia res, literariament encara hi entenia menos. En primer lloch en Graner va mostrar tot seguit el seu esperit sectari. Sectari en el doble sentit d'intolerant ab lo qu'ell creya immoral, y d'exclussivisme envers determinades manifestacions de l'art. Y aquesta doble intolerancia la portà a un tal extrèm que'ls *Espectacles-audicions Graner* quedaren tot seguit segellats ab la marca de *catòlichs*. Lo qual encara que no ho sembli representa una antitesis irreductible. Un teatre catòlich es teatre mort. Perque a un teatre catòlich no solsament no hi va'l gran públich, ni el públich aficionat, sinó que tampoch hi van els catòlichs convençuts; puig que aquests sols per excepció van a cap teatre. Y aixi resumint — no hi ha necessitat de demostrarho, puig els fets coneguts de tothòm ho han demostrat — en Graner qui allunyà del Principal a la gran massa del públich complexe refiantse de l'alta burgesia barcelonina, se trobà ab que aquesta no respongué o respongué molt feblement a la seva crida. Y lo més grave del cas es qu'encara que hagués respost, el fracàs era també inevitable. Hi ha un principi politich que la historia no ha may desmentit qu'es el següent: Jamay una revolució's pot fer mercès a l'esforç d'una sola classe social. Aquest principi pot aplicarse també a l'art serio. Tanquèu els pisos quart y quint del Liceu y a pesar de tot, a la curta o a la llarga tot espectacle que allí donguin, per perfecte que sia morirà.

En Graner pràcticament ha experimentat els efectes d'aquesta veritat. Ell va creure que a Barcelona hi havia un núcleu prou gran de catòlichs convençuts, quin pudor extremat y quina senzillesa e ingenuitat d'imaginació s'acontentava fàcilment; va creure que les criatures grans y xiques que hi ha a Barcelona no demanaven altra cosa que joguines y entreteniments senzills. Y s'equivocà. Els

catòlichs y les criatures pera omplir cada nit un teatre hi són, però prefereixen entretenirse tots sols en la casa llur, puig que ben mirat un teatre sempre té quelcòm d'infernal. Quasi bé es una calaverada anar al teatre, encara que fos al d'en Graner.

Aixi totes les tradicions artistiques y literaries del «Teatre Intim» quedaren desfetes desde les primeres representacions. Tot el teatre modern, nacional o estranger — al dir teatre modern, clar es que'm refereixo al verament interessant, d'obres insubstancials se'n han fet y poden fersen sempre — quedava descartat. Res d'idees capficadores, res de conflictes emocionants, res de psicologies sobtils. Tot devia ésser de tonalitats grises; distreure honestament, divertirse acaronant la imaginació suaument pera preparar una sòn dolça, angelets de blanques ales, qüentos de color de rosa, princeps blaus, princeses vaporoses, dames y cavallers, patges y serventes, paisatges y castells... tot de pais de vano...

¿Què s'havia fet d'aquell ideal que perseguien en Gual y el «Teatre Intim»?

Donar a coneixe'l gran teatre nou, d'idees varies, però excitadores; de conflictes punyents, de vissions extraordinaries, discutibles per uns y per altres, però apassionadors pera tothòm! Idees y conflictes qui fuheteigen les penses, qui remouen els cors, qui exciten els nirvis, qui revolucionen els esperits y fan plorar y fan riure, fan fruhir y patir, fan meditar y emocionen, en una paraula: fan viure sotraquejantnos la vida. Tot s'havia fos. En Gual y els seus companys deixaren d'estudiar la vida nova, ja's limitaren a contemplar y copiar fidelment els vells retaules. Y ja sols lo extern d'aquests els seduhi.

Y els antichs aficionats, novells actors, deixaren poch a poch d'ésser actors pera convertirse en ninots decoratius, qui avuy sortienen un quadro plàstich cantarellejant, sota vels vaporosos, melodies tendres; demà enfosquien la veu pera mistificar les extravagancies de sers esperitats, y demà passat vos declamaven cadenciosament versos sentenciosos qui no comprenien, o recitaven vulgaritats inacabables, de petites comedies de saló. Ja no estudiaven, ja no procuraven encarnar essencialment un tipo humà; els actors del «Teatre Intim» ja's limitaven a vestir oripells y gales, adoptant poses ab més o menys d'encarcarament. Ja lo que havien de dir era lo secundari, ja lo que havien de fer o figurar era lo primordial. ¿Què té d'estrany que s'abarraganessin, que s'amaneressin y que acabessin com acabaren quasi bé sens excepció per recitar com reciten la lliçó'ls nens d'estudi qui de chor l'aprenen?

Hèusela aqui l'obra d'en Graner en sa relació ab el «Teatre Intim». Ell l'ha desorganisat materialment, y lo qu'es pitjor, l'ha desorientat y desilusionat moralment. ¿Es mort o tornarà a reneixe? Els fets ho diràn. Jo, però, crech qu'es ben mort y que serà inútil tot intent de rejovenirlo.

EMILI TINTORER

(Seguirà.)

NOTES BIBLIOGRAFIQUES

LLIBRET DE POESIES ÍNTIMES. — *E. Moliné y Brasés. — Barcelona, tipografia de J. Thomas, 1906.*

L'aspecte d'aquest volúm ja sedueix de bones a primeres. El bibliòfil senyor Moliné y Brasés ha sabut quedar en bon lloch al concebir bibliogràficament aquest llibret, en el qual ha utilisats sos coneixements en l'art de fer llibres y son bon gust en la tria d'elements decoratius. Tot plegat, titul, contingut, format, decoració, etc., se troben intimament compenetrats, y el producte d'aquests elements fets homogenis es d'una coqueteria refinada y seductiva.

El meteix autor ha volgut donarnos en una breu nota qui capça'l volúm una mostra de ses aptituts pera la critica. Y es que com a critich literari de *La Renaixença*, el senyor Moliné tenia ben guanyada la consideració del públich, el qual recordarà sempre ab goig els temps en que aquell conseguia interessarlo pel moviment literari de Catalunya exercint una critica sincera y estimulant alhora, no amagant els defectes qu'ell reconeixia en les obres entregades a son examen, no regatejant tampoch les mostres de son entusiasme pera'ls mèrits que hi descobria. El pròleg, donchs, a que fem referencia, essent obra del propri autor no fa quedar pas malament al critich: aquest judica fredament la propria obra, y la qualifica d'obra de sinceritat, en la qual no hi ha que cercarhi «l'art d'orfebre que tant avalora les obres dels refinats».

Prenguèm peu d'aquesta afirmació y reconeguèm després d'analisar les composicions del llibre que si lo primer es veritat en un tot, respecte a lo segòn l'afirmació peca de massa absoluta. Nosaltres hem lograt vèu-

rehi en el llibre refinaments que'l senyor Moliné hauria vistos també si s'hagués tractat de l'obra d'un altre y no de la propria. En la composició titulada *Salms de la mort* s'hi llegeixen aquests dos versos:

> ... granet d'incens que'l foch sagrat abrusa
> avuy ets tu qui s'ha tornat aroma;

dignes d'un veritable y altissim poeta. En la secció de les amoroses hi han també delicadeses y exquisitats; essent simbòlicament intencionada la poesia de *Sant Jordi* y notables les traduccions d'alguns poetes estrangers.

Es digne de remarcar aqui el fet de que sia el *Llibret de poesies intimes* el primer que fa estampar el senyor Moliné y Brasés. No podrà pas dirse d'ell que hagi publicats sos versos sense la deguda reflexió; cal esperar qu'en lo successiu no s'hi pensarà tant y que no exercirà sobre si meteix la critica ab major rigor de lo que la exercia sobre'ls altres, pera privarnos de conèixer els fruyts de son talent d'escriptor.

—

COLECCIÓN DIPLOMÁTICA DEL CONDADO DE BESALÚ, *por don Francisco Monsalvatje y Fossas. — Tomo 3.° — Olot, imprenta de Juan Bonet, 1906.*

L'incansable investigador qui es el senyor Monsalvatje al proposarse la tasca d'historiar l'antich comtat de Besalú, pot dirse que s'oferi ell meteix com un exemple digne d'ésser imitat. No basta, en efecte, sentirse patriota per la sugestió del moment y mogut per impulsos ocasionals susceptibles de produhir una viva flamarada d'amor al terrer nadiu, flamarada tan aviat encesa com apagada a manera de foch d'encenalls; cal fer més, que no pas això.

Donarse compte lo més exacte possible de les propries aptituts, triarse un camp d'acció adequat a les forces, imposarse una missió personal concorrent a l'obra magna qu'entre tots estèm obligats a dur a terme, y fent de la perseverança una virtut, trevallar sense defalliment ni vacilacions. Ah, si tots els catalans ho fessim això! Y si tota la feyna que realisèm se traduhis en resultat útil! Car ens passa molt sovint als qui tractèm d'esmerçar el nostre esforç en benefici de Catalunya que, per no encertar ben bé'l camí més convenient, durant un cert temps fem coses sens utilitat positiva: un metge escriu poemes, y un comerciant, articles de periòdich; un pintor compòn versos, y un dramaturg ilustra odes. Y si bé es cert qu'entre tots ho fem tot, no ho fem pas tot lo bé que deuriem y podriem si'ns repartissim la tasca segons les aptituts individuals.

El cas del senyor Monsalvatje no té res que veure ab el defecte que senyalèm. Fa molt temps qu'ell ve trevallant en cosa pera la qual estava sòlidament preparat; sos estudis y la serenitat de son judici el feyen apte pera la tasca d'historiador, en que l'hem vist empenyat, y els ja nombrosos volums que porta publicats ne són bona proba.

El volúm d'ara (tretzè en la serie de ses obres) comprèn l'época en que tingué lloch a Catalunya la guerra social dels pagesos de remensa, y es, per lo tant, del major interès pera l'estudi de les nostres institucions históriques. Mercès als documents novament exhumats pel senyor Monsalvatje es possible avuy formarse càrrech exacte dels motius que produhiren aquella commoció intestina y reconèixer que la rahó no estava pas tan allunyada com s'havia cregut de les reivindicacions que'ls remenses sustentaven.

La lectura de les 160 planes en que's fa la historia d'aquell somogut periode, resulta instructiu y pot devenir interessant pera'l llegidor simplement curiós. Pera l'home d'estudis hi ha la segona part del llibre, en la qual se troben transcrits multitut de documents autèntichs procedents dels Arxius de la Corona d'Aragó, Municipal de Girona y de la Delegació d'Hisenda de la propria ciutat. Se tracta, donchs, d'una obra important, digna pariona de les que'l senyor Monsalvatje porta ja publicades com a resultat d'una vida de trevall en la investigació histórica.

—

PETIT APLECH D'EXEMPLES MORALS, *recullits y cotejats per la senyoreta Sara Llorens y Carreras.—Biblioteca Folk-lòrica catalana. —Volúm I. — Barcelona, imprenta Giró, 1906.*

En la Edat Mitja assolvien una gran importancia literaria'ls *Exemplaris*, reculls formats d'exemples destinats a produhir una regla de conducta acomodada a la experiencia que d'aytals exemples se'n dedueix. Aquesta manera d'educar els nostres sentiments per influencia directa sobre'ls nostres actes no pot menys d'estar molt identificada ab els caràcters distintius de cada raça, y d'aquí ve la importancia folk-lòrica que presenten els *exemples* que per tradició no interrompuda ve repetint de viva veu el poble y els quals ens inicien e ilustren respecte l'origen de determinats usos, creencies, preocupacions, etc., que veyèm encara practicar y qui informen en cert modo la vida en els estaments més modestos de la nostra societat actual.

Entre'ls aplechs d'exemples d'aquest genre qui'ns ocupa, no farèm sinó esmentar el copiosissim que publicà en Marià Aguiló dins sa Biblioteca Catalana. Es important pel nombre d'exemples repertoriats (passen de setcents) y per constituhir un document literari de la bona época del nostre idioma.

El petit aplech ara de poch publicat per la

senyoreta Llorens, es tot ell un exemplari vivent; recullit de viva veu a Ordal, a travers d'una transcripció apropriada, pot endevinarshi el parlar convençut y doctrinari de la bona velleta qui's prestà a pouar dintre'l fons de sos antichs recorts aquella serie d'anècdotes primitives, frapants, plenes de serena filosofia.

Emperò lo més particular del cas, es lo qui resulta del coteig de quiscùn d'aquests exemples ab els correlatius de l'exemplari de l'Aguiló y ab altres reculls similars. Sorprèn la persistencia d'aquest saber tradicional y es un veritable *pladoyer* a favor del folk-lorisme l'haver pogut establir la filiació dels exemples referits per la *Grandeta* d'Ordal, comprobantlos, per'aixi dirho, ab els monuments escrits provinents d'èpoques molt reculades.

Es, ademés, digne d'esment en aquest petit aplech, el pròleg degut al mestre en folk-lorisme en Rossend Serra y Pagès, al qui per altra part se dèu l'haver convertit en llibre les notes manuscrites de sa simpàtica deixebla, iniciant aixi la Biblioteca Folk-lòrica catalana, qual prosecució desitgèm que no's faci esperar.

R. MIQUEL Y PLANAS

ESPERANTA FAKO

GRAMATICA

DE LA LLENGUA ESPERANTO

(Continuació)

Nur, solsament, tan sols, sinó, no més. Ex.: *Ŝi nur salutis sian profesoron*, ella no més va saludar a son professor. *Se mi havus nur tri librojn*, si jo tingués tan sols tres llibres. *Ne nur tio, kion li diris, sed tio, kion li faris esti malutila*, no solsament lo que digué, sinó lo que va fer era perjudicial. *Mi nur vidas la fenestron*, no veig sinó la finestra. (No confòndrel ab *sole*, solsament, qui expressa la idea oposada a companyia. Ex.: *Nur sole homo trovas sian trankvilecon*, solsament (no més, tan sols) solament (estant sol) l'home troba sa tranquilitat.) (No confòndrel ab *ne pli*, no més (menys o igual).)

Plu, més (duració). *Mi trinkos plu*, jo beuré més (seguiré bebent).

Pli, més (comparatiu). *Mi trinkos pli*, jo beuré més (de lo qu'he begut). *Se mi drinkas ĉiutage botelon da brando kaj mi decidas nur akvon trinki de morgaŭ, mi bone parolos dirante: «de morgaŭ mi ne trinkos plu alkoholon»; sed se mi drinkas ĉiutage du botelojn da brando kaj mi diras: «morgaŭ mi ne drinkos pli», mi povos drinki morgaŭ miajn du ĉiutagajn botelojn kaj tamen mi ne estos mensoginta.* Si bèch cada dia una ampolla d'ayguardent y decideixo no beure sinó aygua desde demà, parlaré bé dihent: «Desde demà no beuré més alcohol»; però si bèch cada dia dues ampolles d'ayguardent y dich: «Demà no beuré més», podré beure demà les meves dues ampolles de cada dia y no obstant no hauré mentit.

Plej, més (superlatiu). Quan els termes de comparació són dos, el *més* se tradueix per *pli;* quan són varis, per *plej*. *La plej alta el tiuj sinjorinoj estas ankaŭ pli alta ol tiu ĉi knabino*, la més alta d'aquelles senyores es també més alta que aquesta xicota.

Malpli, menys (comparatiu).

Malplej, menys (superlatiu).

Tro, massa.

Supre, a dalt, a dalt de. Ex.: *Supre la domo*, a dalt de la casa.

Sufiĉe, prou.

Jen, vetaqui, veusaqui. Ex.: *Jen kio okazas tion farante*, vetaqui lo que passa fent això.

Ju pli..., des pli, més..., més. Ex.: *Ju pli oni sin vidas des pli oni ŝin amas*, més un la veu, més un l'ayma. (*Des pli bone*, tant de bo.)

Etc., etc.

NUMERALS. Els numerals cardinals prenent la terminació *e* (*unue, due, trie, deke, dudekunue*, etc.) tradueixen nostres adverbis *primerament, segonament*, o *en segón lloch, en tercer lloch, en decim lloch, en vintiunàu lloch*, etc., etc. Ex.: *Unue mi devas diri al vi tion, kaj due ke mi ne kredas ĝin*, primerament dech dirli a vostè això y en segón lloch que jo no ho crech.

Els numerals partitius (*duon, trion, cen-*

ton, etc.) prenent la terminació adverbial (*duone*, *trione*, *centone*, etc.) tradueixen nostres giros adverbials, *a mitges*, *per terceres parts*, *per centiaves parts*, etc. Ex.: *Mi ĝin nur duone komprenas*, ho comprench solsament a mitges.

Els numerals multiplicatius (*duobl*, *kvarobl*, *dekokobl*, etc.) prenent la terminació *e* (*duoble*, *kvaroble*, *dekokoble*, etc.) tradueixen nostres adverbs, *doblement*, *quadruplement*, ... ?, etc. Ex.: *Tio estas utila duoble*, això es útil doblement.

Els numerals colectius (*duop*, *kvinop*, *naŭop*, etc.) prenent la terminació de l'adverb (*duope*, *kvinope*, *naŭope*, etc.) tradueixen nostres giros, *de dos en dos*, *de cinch en cinch*, *de nou en nou*, etc. Ex.: *Ni promenis duope*, passejavem de dos en dos.

Participis. Hem vist que quan els participis se relacionaven directament ab el subjecte de la oració (podríem dir: quan el calificaven) prenien la terminació adjectiva *a*. Quan no's troben en aquest cas, y els participis sols expressen una circumstancia, el modo o manera com ha tingut lloch l'acció principal de la oració (podríem dir: quan califiquen *l'acció* feta *pel subjecte de la oració*), aleshores prenen la terminació adverbial.

Mi estas leganta, jo estich llegint. (Aquí la terminació es adjectiva perque califica directament al subjecte.)

Mi estis elirinta, *kiam vi eniris*, jo havia sortit quan vares entrar. (Aquí també es adjectiva perque's troba'l participi en el meteix cas anterior. *Kiam vi eniris*, es una oració apart que complementa indirectament la frase, y el participi *elirinta* no califica al verb *eniri* de la segona oració, sinó directament al pronòm *mi*, subjecte de la oració de que forma part.)

Mi vidis vin promenante, vos vaig veure passejant (jo era qui passejava).

Mi vidas vin promenantan, vos vaig veure passejant (vós erau el qui passejavau).

(En el primer cas el participi expressa una circumstancia, el modo o manera com ha tingut lloch l'acció feta per *mi*, subjecte de la oració principal. *Vin* es el complement directe y per això està en acusatiu. En el segón cas, el participi califica directament a *vi*, per això està ab terminació adjectiva, y com que aquesta oració secundaria de que forma part es completament directa de la principal, *mi vidis*, pren la terminació de l'acusatiu com el seu subjecte *vi*.)

Els participis dels verbs impersonals (*pluvi*, ploure; *hajli*, pedregar; *tondri*, tronar; *fulmi*, llampegar; etc., etc.) s'usen ab terminació adverbial sempre. Ex.: *Estas pluvante*, està plovent; *estis fulmonte*, estava per llampegar.

Altres adverbs. Existeixen a més dels nomenats y dels que resulten ab l'adició de la terminació *e* a les arrels, altres adverbs, qui poden trobarse en el diccionari com a mots simples, y que pera facilitar son us se formen a la manera dels mots pronominals que queden explicats més amunt; això es, fentlos derivar de cinch particules les qui per medi de l'afixament de les lletres *ĉ*, *t*, *k*, y de la particula *nen*, generalisen, determinen, relaten o interroguen y neguen la idea per elles expressada y permeten la construcció de vinticinch mots continuament usats en el llenguatge, dels qui poden derivarsen altres y més altres, mercès a l'esperit de l'idioma Esperanto.

Les particules matrius són *iom*, *iam*, *ial*, *iel*, *ie*, quines expressen respectivament la unitat de les idees de *cantitat*, *temps*, *rahó* o *causa*, *modo* o *manera* y *espay*. Estudiemles una per una fentne'ls derivats.

Cantitat. *Iom*, tradueix la idea expressada per nostres frases: *una mica*, *un poch*, *un xich*. Ex.: *Donu al mi iom da vino*, donguim una mica de vi.
(Francès) *un peu*, *quelque peu de;* (anglès) *any quantity;* (alemany) *ein wenig*. (U. V. Z.)

Ĉiom, tradueix el nostre adverb de cantitat *tot*. (Per no haverlo vist usar may ni constar en el Vocabulari Fonamental del doctor Zamenhof ens abstenim de donar cap exemple. Sens dubte no es usat car la idea qu'expressa queda suficientment expressada ab l'arrel *tut*, enter, total. *La tuta homaro*, tota la humanitat; *la tuto kaj la parto*, el tot y la part.)

Neniom, tradueix nostre mot *gens*. Ex.: *Mi ne povas doni al vi vinon ĉar mi havas neniom da ĝi*, no vos puch donar vi car no'n tinch gens.

Tiom, tradueix nostre mot *tant*, y seguit de

la proposició *da* els plurals *tants*, *tantes*, y els nostres giros *tant de*, *tants de*, *tantes de*. Ex.: *Ne kriu tiom*, no cridi tant. (*Estis en la ĝardeno tiom da ludemaj infanoj ke mi ne povis eĉ promeni*, hi havia en el jardí tants noys joganers que no podia ni passejarme. *¿Ĉu vi havas tiom da filinoj?*, ¿tantes filles té vostè? *Tiom da mono*, tant de diner. *Donu al mi tiom da tiuj, kaj tiom da tiuj ĉi*, donguim tants de aquells y tants d'aquests. *Vi faras al mi tiom da demandoj!*, vostè me'n fa tantes de preguntes!

F. PUJULÀ Y VALLÈS

(Seguirà)

PER RECORT D'EN VILANOVA

SUSCRIPCIÓ *popular pera fer un bust o relleu del gran escriptor y colocarlo públicament en la seva Barcelona.*

Suma anterior, 471 pessetes.—Narcis Oller, 10.—Lluis Domènech y Montaner, 10.—Joseph Thomàs y Bigas, 10.—Rafel Patxot y Jubert, 10.—Enrich Batlló, 10.—Joan Costa Deu, 1.—Jacinto Laporta, 10.—J. Matas Picañol, 10.—Camil Valls, 10.—Teodor Llorente, 10.—Pere A. Millet, 5.—Víctor Brossa Sangermàn, 1.—Joaquim Sans, 5.—J. Bracons y Prat, 1.—César August Torres, 5.—Ferràn A. Perpiñà, 10.—Antòn Navarro, 5.—Manel Ballarin, 10.—Joseph Massot Palmés, 4'50.—Miquel Costa y Llobera, 5.—Joaquim Uriach, 5.—Narcis Pla y Daniel, 25.—Joseph Cucurella, 5.—Antoni Suñol, 10.—Aureli Capmany, 1.—Joseph Antòn Ferrer, 1.—M. S. P., 1.—Albert Bastardas Sampere, 10.—Miquel Gaspar Xalabarder, 1.—Pere Basté Fugarolas, 1.—Esteve Damón, 1.—Joseph Armangué, 5.—Enrich Vidal y Valenciano, 10.—Tomàs Ribalta, 0'25.—Ramón Balcells, 1.—Lluis Prandiura, 5.—Lluis Guarro, 5.—Carles M. Villalta, 0'50.—J. M. Subirà, 1.—Joseph Castañé, 0'30.—Pere M. Puig, 1.—Ricart Vives, 0'50.—Joseph Poch, 0'50.—J. Subirachs, 2'50.—J. Duràn y España, 10.—Magí Valls, 1.—J. Pons y Massaveu, 15.—Alexandre Font, 10.—Emili Farré Escofet, 5.—Trinitat Monegal, 5.—Oriol Martí, 10.—J. Pujol y Brull, 5.

Suma total, 768'05.

NOVES

Després de tant temps de fernos gruar, el govern s'ha decidit a donar la vara de batlle de Barcelona al senyor Sanllehy.

D'ell no'n sabèm res, però qu'es un senyor mol ben educat y molt amable y que ha sigut un dels millors presidents del «Circulo del Liceo». Ab tot això, no n'hi ha prou pera deduhir que pugui ésser un bon alcalde. Es més; s'ha donat el cas que tots els nomenats per «Real orden» solen acabar de mala fi, y tan sols els accidentals fan alguna cosa profitosa; per això'ls treuen, segons diuen males llengües.

Nosaltres voldriem que'l senyor Sanllehy fes quedar malament al govern y que sa gestió fos tan encertada, tan beneficiosa per la ciutat, que tots animessim a oblidar el seu *vici* d'origen. Pensi que la consideració dels seus conciutadans será un gran consol pera ells, el dia que'ls politichs que li han donat la vara'l paguin ab la moneda que acostumen.

—

A conseqüencia de la sentencia dictada pel concell de guerra que tingué lloch dies passats, ha sigut condempnat a un any de presó nostre amich senyor Manau, qui ha ingressat a la presó celular pera extinguir la condempna.

Creyèm inútil manifestar lo molt que sentim el trist desenllaç que ha tingut aquest afer.

—

La Escola Choral Catalana ha trasllladat son domicili al carrer de Sant Pau, 83, 1.er. Les classes de solfeig y vocalisació pera noys y noyes corren a càrrech del mestre en Manel Martí.

—

Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana.

Adhessions rebudes a JOVENTUT fins a la fetxa: JOVENTUT, Oriol Martí, Marcel Bosch, Salvador Vilaregut, Joaquim Pena, Joan Linares Delhom, Ramón Serra Jacas, Ricart Vives Vallbé, Joseph Poch Domènech, J. Pujol y Brull, Andreu Audet Puig, Joan Castellà Mestres, Domingo Sardà Simó, Santiago Gubern, Emili Tintorer, Joan Camps, Joseph Mumbrú y Ferràn.

—

Publicacions rebudes:

Natación y salvamento de náufragos. Reglas y principios, etc., compilados por Delgado.—Edició ilustrada del «Centro Editorial Molinas» (Barcelona).

La partera, quadro dramàtich en prosa original de L. L. Domènech y Sala.—Estampa de A. Abadal, Mataró. Preu 2 rals.

Historia de Catalunya. Edició popular comentada. Hem rebut els demés quaderns d'aquesta interessant publicació que ab tant d'èxit edita l'«Associació de Lectura Catalana».

El gorro blanco. Revista de arte culinario, (número 1), Madrid.

Fidel Giró, impressor. —Carrer de Valencia, 233.